

Mathias Hillin

Rörläggavägen 12

16833

Bromma

mathias.hillin@sjolinsgymnasium.se

Provloggar och föreläsningar

Om att aktivera elevernas kognitiva och metakognitiva tänkande före, under och efter en föreläsning
genom egenformulerade provloggar

Abstrakt

Syftet med denna rapport var att undersöka om "provloggar" kan förbättra elevers kunskapsinhämtning före, under och efter föreläsningar. Provloggar innebär att eleverna formulerar egna frågor (3 frågor - en faktafråga, en analysfråga och en värderingsfråga) efter en föreläsning gällande dess innehåll samt svarar på de egna frågorna vid nästa lektionstillfälle. Målet var att eleverna skulle: bli mer aktiva under föreläsningar genom att aktivt lyssna och anteckna, repetera föreläsningens innehåll efter föreläsningen samt uppleva att själva provtillfället skulle befästa kunskaper. Resultatet baserades på genomförda elevenkäter (50 elever) som visade att 22 % är negativt inställda till provloggarna och 78 % som är antingen neutrala eller positiva till provloggarna.

Innehållsförteckning

Abstrakt.....	2
Inledning.....	3
Teori.....	4
Syfte och frågeställning.....	4
Metod och genomförande.....	4
Resultat.....	5
Diskussion.....	6
Bilaga 1.....	8
Referenslista.....	9

Inledning

Föreläsningar är idag ofta en självklar och praktisk del av många lärares didaktiska verktygslåda. Att "berätta" och förklara för eleverna om ett visst ämnesområde, genom föreläsningar, är ofta en enkel och möjlig väg att möta en grupp med många individer och behov som en slags inläsning och start innan elever genomför olika fördjupningar. Undersökningar visar att talutrymmet domineras av läraren i dagens klassrum genom föreläsningar, det som ibland kallas "katederundervisning". Läraren skapar ibland en dialog men det tenderar att bli frågor med förutsägbara svar. Eleverna utmanas sällan till djupare förståelse genom exempelvis dialog och metakognitivt tänkande (Philgren, 2013). Forskningsrapporter visar att det finns flera problem med föreläsningen som didaktiskt verktyg. Elever tenderar till att vara inaktiva och effektiviteten i att aktivera elevers kognitiva förmågor är ofta låg. Föreläsningar tenderar att bli monologer som i mindre utsträckning ger elever möjlighet till dialog och diskussion genom en varierad undervisning där målet är att eleven efterhand kan ta över lärarens roll genom att hitta strategier för kunskapsinhämtning och analys (Håkansson & Sundberg 2012). Det finns naturligtvis "bra" och "dåliga" föreläsningar och det kan genomföras på olika sätt.

Denna rapport handlar om ett försök att göra föreläsningar mer effektiva för elevernas lärande eftersom föreläsningen så ofta blir ett frekvent didaktiskt verktyg för lärare idag. Detta försök handlar om att låta eleverna formulera egna frågor gällande föreläsningens innehåll, "provloggar", för att sedan få svara på dessa frågor vid nästa lektion. Detta för att försöka få eleverna mer aktiva under föreläsningsspassen, exempelvis aktivt lyssna och anteckna, samt att få eleverna att repetera innehållet eftersom de själva måste svara på sina egna frågor vid nästa pass.

Teori

Lärare tenderar att dominera taltiden i många klassrum i dagens undervisning. Samtalskaraktären blir ofta en monolog där läraren "överför" sin kunskap till eleverna och detta kan leda till att kunskap inte befästs genom att eleverna får diskutera och reflektera genom en dialog (Pihlgren, 2013).

Ann S. Philgren (2013) behandlar, i boken "Det tänkande klassrummet", dialogens betydelse för lärandet genom olika frågors art. Olika frågor skapar naturligtvis olika svar i en dialog och därför är viktigt att ställa "de rätta frågorna". Frågor kan exempelvis vara faktabaserade, analytisk i sin karaktär eller värderingsbaserade där eleverna måste ta ställning själva. Frågorna skapar en dialog mellan lärare och elev under exempelvis föreläsningar. Detta är eftersträvänsvärt eftersom dialoger (istället för monologer) skapar ett mer framgångsrikt klassrum. Frågorna kan ge eleverna möjlighet att minnas fakta, att analysera och tolka samt att värdera och ta ställning till begrepp/problem/frågor som behandlas under föreläsningen.

Metakognition är ett sätt att få eleverna till djupare förståelse. Att ha en metakognitiv ansats som lärare, att få eleverna att reflektera över sina egna lärandeprocesser, kan hjälpa eleverna att ta kontroll över sitt eget lärande. Det är viktigt att klargöra för eleverna vad de olika kunskapsnivåerna är. Om en elev exempelvis inte kan definiera vad en analys är utifrån ett visst kunskapsområde är det också rimligtvis svårt att nå de kunskapskrav där detta krävs (Håkansson & Sundberg, 2012; Pihlgren, 2013). Metakognitiva strategier nämns också som en effektiv strategi med stark påverkan på elevers studieprestationer i Hatties (2012) studie "Synligt lärande". Bl.a. nämns "Självvärdering" av kunskapskrav samt "Upprepa och memorera" som undervisningsfaktorer som ger stark effekt.

Syfte och frågeställning

Syftet med denna rapport är att undersöka om "provloggar" kan vara ett sätt att utveckla elevers kognitiva förmågor (minne, analys/tolkning, värdering) före, under och efter föreläsningar. Tanken är att också undersöka om elevernas metakognitiva processer (medvetandegöra lärandet) kan utvecklas i detta test genom egenformulerade frågor av olika karaktär.

Metod och genomförande

Undersökningen genomfördes i tre gymnasieklasser på en skola på Södermalm i Stockholm. En klass i årskurs 2 på ekonomiprogrammet kopplat till kursen religionskunskap 1 och två klasser på samhällsvetenskapliga programmet. En klass i åk 2, kopplat till kursen religionskunskap 1 och en klass i åk 3, kopplat till kursen ledarskap och organisation. Totalt deltog 50 elever.

Undersökningen utgick från tanken att försöka göra elever aktiva före, under och efter en föreläsning. Detta genom att "tvinga" eleverna till att vara aktiva genom att exempelvis anteckna och aktivt lyssna under pågående föreläsning, att repetera vad som behandlades på en föreläsning samt att få eleverna att reflektera över kunskap på olika nivåer som bedöms genom dagens betygssystem. Förhoppningen var att eleverna får en djupare förståelse genom formuleringen av frågorna och att frågornas olika karaktär gör att eleverna måste fundera över olika kunskapsnivåer vilket bidrar till metakognitiva processer hos eleverna.

Eleverna fick därför en instruktion innan varje föreläsning att de i slutet av lektionen skulle formulera tre frågor utifrån föreläsningens innehåll, detta är "provloggarna". Fråga nr.1 skulle vara en s.k. "faktafråga", en fråga som exempelvis kan inledas med: Vad? När? Hur beskriver du? Denna fråga har sitt fokus på just fakta och närmar sig den s.k. E-nivån enligt dagens kunskapskrav.

Fråga nr. 2 skulle vara en "analys-tolkningsfråga" och inledas med exempelvis: På vilket sätt? Vilka likheter/skillnader? Jämför! Varför? Denna fråga närmar sig den s.k. C-nivån enligt dagens kunskapskrav.

Fråga nr. 3 var en s.k. "värderingsfråga" och kan inledas med exempelvis: Är det rätt att? Vilka fördelar och nackdelar finns det? Hur skulle du göra? Om detta svar är utförligt, nyanserat utifrån relevanta begrepp så kan frågan närma sig den s.k. A-nivån enligt dagens kunskapskrav.

Nästa lektion inleddes med att varje elev fick tillbaka sina loggfrågor och fick cirka 15 minuter på sig att svara skriftligt på dessa frågor (det går naturligtvis också att genomföra detta muntligt, individuellt och gruppvis). Läraren samlade in provloggarna med svar och läste igenom och återkopplade, muntlig och/eller skriftligt, gällande kvalitén av formulering av frågorna samt svaren. Återkopplingen bör präglas av en dialog där relevanta begrepp tas upp samt att frågornas kvalitet och karaktär diskuteras: Vad menas med fakta? På vilket sätt är detta en analys? Hur har du värderat och tagit ställning? Denna diskussion bör också ge vinster genom att eleverna måste fundera över kunskapskraven och bedömning, det blir en typ av "självvärdering" av den text och de frågor eleverna formulerat. Återkopplingen blir en dialog som också bör vara av formativ karaktär så eleven kan förbättra sig vid nästa provlogg och utmanas till förbättring.

Syftet var att få eleverna aktiva under föreläsningen samt att delar av föreläsningssstoffet kunde kognitivt bearbetas av eleverna till nästa tillfälle genom kontrollen av provloggarna. Formuleringen av

frågorna (dess olika karaktär), tiden eleverna bearbetade och repeterade stoffet samt skrivandet borde ha skapa positiva kognitiva effekter.

I alla tre klasser genomfördes en anonym enkät, vid slutet av kursen, där frågorna syftade till att undersöka vad eleverna anser om provloggarna gällande kunskapsinhämtning. Enkäten (bifogas i sin helhet som bilaga 1) är konstruerad på följande sätt:

Provloggarna har gjort att jag är mer aktiv under föreläsningar (ex. aktivt lyssnar och antecknar)

Instämmer inte alls
1   2   3   4   5
Instämmer helt

Provloggarna gör att jag förbereder mig inför nästa lektion på ett bättre sätt (ex. repeterar vad vi gick igenom förra gången)

Instämmer inte alls
1   2   3   4   5
Instämmer helt

Provloggarna gör att jag lär mig mer

Instämmer inte alls
1   2   3   4   5
Instämmer helt

Provloggarna gör att jag troligen får ett bättre betygsresultat

Instämmer inte alls
1   2   3   4   5
Instämmer helt

Resultat

Nedan redovisas resultatet av enkäten. Här visas hur stor andel av eleverna som svarade 1-5 (1 instämmer inte alls respektive 5 instämmer helt) på respektive fråga. Totalt svarade 50 elever.

1. Provloggarna har gjort att jag är mer aktiv under föreläsningar (ex. aktivt lyssnar och antecknar)

1	2	3	4	5
6 %	10 %	22 %	44 %	18 %

2. Provloggarna gör att jag förbereder mig inför nästa lektion på ett bättre sätt (ex. repeterar vad vi gick igenom förra gången)

1	2	3	4	5
8 %	16 %	38 %	23 %	15 %

3. Provloggarna gör att jag lär mig mer

1	2	3	4	5
4 %	14 %	32 %	31 %	19 %

4. Provloggarna gör att jag troligen får ett bättre betygsresultat

1	2	3	4	5
8 %	22 %	30 %	26 %	14 %

Om frågorna delas upp i kategorier negativt (1-2), neutralt (3) och positiva (4-5) kan resultatet redovisas på detta sätt:

1. I fråga 1, "Provloggarna har gjort att jag är mer aktiv under föreläsningar (ex. aktivt lyssnar och antecknar)", svarar 16 % 1-2 (negativa), 22 % svarar 3 (neutrala) och 62 % svarar 4-5 (positiva)
2. I fråga 2, "Provloggarna gör att jag förbereder mig inför nästa lektion på ett bättre sätt (ex. repeterar vad vi gick igenom förra gången)", svarar 24 % 1-2 (negativa), 38 % (neutrala) och 38 % svarar 4-5 (positiva)
3. I fråga 3, "Provloggarna gör att jag lär mig mer", svarar 18 % 1-2 (negativa), 32 % (neutrala) och 50 % svarar 4-5 (positiva)
4. I fråga 4, "Provloggarna gör att jag troligen får ett bättre betygsresultat", svarar 30 % 1-2 (negativa), 30 % (neutrala) och 40 % svarar 4-5 (positiva)

Om resultaten från frågorna i enkäten sammanfogas kan resultatet redovisas också på detta sätt:

$\frac{35}{17}$ Cirka 22 %, i genomsnitt, av eleverna har svarat 1-2 i enkäten – negativa

$\frac{35}{17}$ Cirka 30,5 %, i genomsnitt, av eleverna har svarat 3 i enkäten – neutrala

$\frac{35}{17}$ Cirka 47,5 %, i genomsnitt, av eleverna har svarat 4-5 i enkäten – positiva

Diskussion

Enkäten visar att det är 22 % (11 av 50 elever) som är negativt inställda (1-2) till provloggarna och att det är 78 % (39 elever) som är antingen neutrala (3) eller positiva (4-5) till provloggarna.

I fråga 1. som handlade om provloggarna gjorde att eleverna var mer aktiva under föreläsningen svarade 62 % 4 eller 5, d.v.s. det verkar som provloggarna troligen gjorde att eleverna i större utsträckning blev mer aktiva genom att aktivt lyssna samt ta anteckningar eftersom var medvetna om

att de "var tvungna" att formulera frågor efter lektionen samt svara på sina egna frågor vid efterföljande lektion.

Minst antal positiva svar gav fråga 2 genom att det var endast 38 % som svarade 4 eller 5 på frågan om provloggarna gör att eleverna förbereder sig bättre inför nästa lektion, t.ex. att de skulle kunna repetera föreläsninganteckningar för att kunna svara på provloggarna vid efterföljande lektion. Dock svarar 50 % av eleverna 4 eller 5 på att provloggarna gör att de lärde sig mer. Detta skulle kunna tolkas som att eleverna inte förberedde sig bättre genom att kolla igenom hela föreläsningmaterialet utan fokuserade på de frågor de själva formulerade och att dessa frågor gav en repetition och befästande av kunskaper vid skrivningen av provloggarna.

Vid enkätens genomförande var inte kursbetyg satta, dock sattes betygsindikationer löpande under hela året. Fråga 4. om provloggarnas koppling till bättre betygsresultat får därför tolkas som vad eleverna "trodde" det fanns för koppling mellan provloggarna, lärandet och kommande betygssättning. I denna fråga var 30 % negativt inställda, 30 % neutrala och 40 % positiva. Med andra ord inga tydliga resultat utan svaren var relativt jämnt fördelade i de tre kategorierna.

Ur ett lärarperspektiv kan en sammanfattande analys av provloggarna formuleras på följande sätt:

³⁵₁₇ Provloggarna skapar en kontinuerlig "kunskapskontroll" av eleverna där eleverna i större utsträckning börjar "plugga i tid" och inte skjuter fram inläsning av material

³⁵₁₇ Provloggarna ger ett mycket bra, kontinuerligt, betygsunderlag av eleverna där eleverna som har svårt att studera på egen hand "tvingas" producera/prestera i klassrummet. Eleverna nådde framförallt kunskapskraven på en E till C-nivå vilket ger ett bredare betygsunderlag (i jämförelse med andra klasser där provloggarna inte genomförts) vid betygssättning

³⁵₁₇ Få elever nådde A-kunskapskraven på provloggarna. Om detta ska kunna ske bör läraren troligen prioritera endast värderingsfrågorna samt avsätta mer tid för formulering av frågorna, återkoppling till eleverna samt tid för själva skrivandet av provloggarna

³⁵₁₇ Provloggarna gav goda synergieffekter gällande elevernas metakognitiva utveckling kopplat till kunskapskraven. I elevernas formulering av frågorna skapades en intressant dialog mellan läraren och eleverna (och mellan eleverna som ibland fick arbeta i grupp) genom att diskutera vad en "faktafråga", en "analysfråga" och "värderingsfråga" var. Detta kunde också kopplas till kunskapskraven där en naturlig diskussion gällande betyg och bedömning blev kontinuerlig utifrån frågeformuleringarna

³⁵₁₇ Nackdelarna är naturligtvis den ökade "läsbördan" för läraren. 4 provloggar genomfördes med varje elev vilket gav cirka $4 \times 50 = 200$ provloggar att läsa. Dock var provloggarna relativt korta, cirka, 2-5 handskrivna sidor (producerat under 15 minuter) och därför tog det cirka 5-

10 minuter att läsa en provlogg samt att ge skriftlig återkoppling (en kommentar om frågeformuleringarna samt om själva innehållet).

Bilaga 1

Utvärdering av provloggar

Provloggarna har gjort att jag är mer aktiv under föreläsningar (ex. aktivt lyssnar och antecknar)

Instämmer inte alls
1   2   3   4   5
Instämmer helt

Provloggarna gör att jag förbereder mig inför nästa lektion på ett bättre sätt (ex. repeterar vad vi gick igenom förra gången)

Instämmer inte alls
1   2   3   4   5
Instämmer helt

Provloggarna gör att jag lär mig mer

Instämmer inte alls
1   2   3   4   5
Instämmer helt

Provloggarna gör att jag troligen får ett bättre betygsresultat

Instämmer inte alls
1   2   3   4   5
Instämmer helt

Tack för hjälpen!

/Mathias

Referenslista

Hattie, J (2012). *Synligt lärande för lärare*. Stockholm. Natur och kultur.

Håkansson, J & Sundberg, D (2013). *Utmärkt undervisning. Framgångsfaktorer i svensk och internationell belysning*. Stockholm. Natur och kultur.

Philgren, A.S (2013). *Det tänkande klassrummet*. Stockholm. Liber.